ר׳ ברוך׳ל.

טיפען און בילדער.

צווייטע סעריע.

קאמישע און ניט קאמישע טיפען וואס איך האב בענענענט אין ווינ׳פענ, זיך בעקאנט מיט זיי און זייערע פרימעטים פערצייכענט אין טאג ביכעל.

טיפ נומער דריי: א מענש וואס פאסט.

נעקענט האב איך איהם שוין פון לאנג, דאך ווען איך האב איהם בענענענט אין ווינ׳פענ און מיט איהם פערבראכט א פאאר שטונדען, האב איך פאר זיך דערזעהען א נייען, א מאדנעם מענשען מיט נייע בענריפע, מיט נייע מעטהאדען און מיט מאדנע אויפפיה־רונגען.

דאס נעהער זיך אבער ניט אן צו חבר׳שאפט. האב איך זיך טאקע מיט איהם נע׳חבר׳ט. נור איינמאל האט פא־סירט דאס איך בין מיט איהם ארויס אין נאס אויף א היבשע צייט. און פון דאן אן האב איך זיך פערשווארען מיט מיט איהם מעהר ניט צו נעהן אין נאס פאר דינער, מיט איהם ניט פערפיהרען קיין שמועס פון עסען, פרעסען און פון דעם.

שטעלט זיך פאר, מיר נעהען אזוי אויף מיין סטריט און מיר שמועסען, דערווייל נעהם איך ארויס א סיגארעט און וויל פעררויכערען.

„וואס, איהר סמוקט נאר? פרענט מיך מיין טיפ.

„יא, ענטפער איך.

„ס׳איז אומגעזונד, זאגט ער, מיי־נער א פריינד האט נעסמוקט סיגארעט־לעך, איז ער גלייך געשטארבען.

דערהערט אזא מעשה, טראכט איך זיך, אז איבער א סיגארעטעל איז ניט כדאי צו שטארבען. נעהם איך און וואך אוזעך דעם פאפיראס און מיר שפאנען ווייטער. ווערט מיר אבער טרוקען אין מויל, נעה איך אריין אין א קענדי סטאר, קויף א שקארמיצעל שא־קאלאדקעס.

„וואס, איהר עסט נאר זיסע זאכען?

„יא, ענטפער איך ווי א היבש קינד ווען מען כאפט עס ביי טהאן א נאריש־קייט.

„ס׳איז אומגעזונד, ענטפערט ער מיר, מיינער א פריינד האט גענעסען פלייש, איז ער געווארען „קאנסטיפי־טעט״ און איז געשטארבען.

דערהערט אזא מעשה, טראכט איך זיך, אז איבער א שטיקעל פלייש איז ניט כדאי צו ווערען „קאנסטיפייטעט״ און צו שטארבען.

געהען מיר ווייטער און מיר שמועסען זיך, דערווייל פיהל איך שוין אז איך בין טאקע גוט הונגעריג, פיהר איך איהם צו צו א סאלון און זאג איהם:

„ווייסט איהר וואס, לאמיר זיך אריינכאפען דערווייל מאכען א שנאפס.

„וואס?, האט ער זיך געגעבען א כאפ ניט טויט ניט לעבעדיג, איהר טרינקט שנאפס?

„יא, האב איך געענטפערט און אראבגעלאזט די אויגען, אמאל מאך איך א שנעפסיל.

„ס׳איז סם המות, זאגט ער מיט שרעק, מיינער א פריינד האט געטרונ־קען שנאפס, האבען די נערוועז זיך איהם צומישט און ער איז גלייך גע־שטארבען.

דערהערט אזא מעשה, טראכט איך זיך, אז איבער א שנאפס איז ניט כדאי איך זאל נעהן יונגערהייד פון דער וועלט און איך לאז זיך מיט איהם אין די הינ־טער געסלעך.

דערווייל פיהל איך אז אט אט געה איך אויס, איך שטארב אוועק עסען. אבער אויף מיין גליק זעה איך א בע־קער שאפ.

„קומט, בעט איך זיך ביי איהם, לאמיר אריינגעהן כאפען א בולקע.

„בולקע? איהר עסט ווייסע בולקע?

„יא, ענטפער איך און ווער שוין א ביסעל ברוגז.

„ס׳איז מורא׳דיג שעדליך. מיינער א פריינד האט גענעסען ווייסע בולקע האט ער בעקומען אפענדיסיטיס און געשטארבען.

דערהערט אזא מעשה, טראכט איך זיך, אז איבער א שטיקעל בולקע איז ניט כדאי צו בעקומען אפענדיסיטיס און שטארבען, אבער דאך פיהל איך אז איך מוז מיט עפעס שטילען דעם הונ־גער. איך לויף צו צו א וואסער סטאר און הייס זיך דערלאנגען א פלעשיל לימאנייד.

„וואס טהוט איהר? האט מיך מיין טיפ א ריס געטהאן. ס׳איז דאך פויזען. מיינער א פריינד...

איך ווייס ניט וואס מיט מיר איז גע־שעהען, נור איך האב זיך אויסגעריסען פון איהם, האב מיט מורא׳דיגע בליקען געטהא[illegible] ארויס־

האבען זיך אנידערגעזעצט אונטערצו־לעהנען זייערע הערצער, האט מען זיי ארויסגעטהיילט צו האלבע פאטייטאס אויף א מענשען און א טעלער פארידזש געקאכט אין וואסער און פערזיסט מיט שווארצען סוראפ. פאלגענדע ווערטער פון צוויי איינואנדערער פון יענער יענער פארטיע, מר. מאשקאוויטש און מר. פ. לעכטדיהער, וועט געבען א פאלשטענדיגען בענריף ווי אזוי עס האבען זיך געפיהלט יענע ערשטע אי־דען ביי דער ערשטער סעודת מלך:

„מיר האבען זיך שוין געהאט ארומגע־וואלגערט ביי א יאהר און זיך גענוג אנגעלימטען, גענוג צרות אויסגעשטאנען, אלעס האט זיך פדרגעסען, נור יענע ערשטע צייטען אין ווינ׳פענ וועל איך קיינמאל ניט פערגעסען. נאנץ אפט ווען איך זיין ביי מיין טיש וואו עס פעהלט ניט ב״ה פון קיין זאך, דערמאהן איך זיך אין יענע האלבע פאטייטאס מיט דעם זיסען פארידזש און עס דוכט מיר אז איך זעה נאך יעצט די הונגערי־גע, איסגעמאטערטע, געזיכטער און זייער קוקען אויף דער האלבער קאר־טאפעל און וואסער פארידזש.

די ערשטע ארבייט.

נאך האבען די מסובים ניט אויספייעט צו בענשען פאר דיזער סעודת מלך, איז מען זיי געקומען מודיע זיין אז צוויי שיפען זיינען אנגעקומען מיט האלץ און די מענער זאלען געהן אויסלאדען זיי שטעלט אייך פאר די לאנג פון יענע אומגליקליכע אימיגראנטען. קראנקע, אויסגעמאטערטע האט מען זיי גע־שטעלט צו א „הארי אפ׳ דזשאב״ און זיי האבען בזעת אפים געארבייט אזוי לאנג ביז זיי האבען דערפיהלט אז אט פאלען זיי אנידער אונטער דעם לאסט פון די ברעטער וועלכע זיי האבען געשלעפט אויף זיך. עס איז געווען 2 אויינער פארטאג ווען זיי האבען זיך מיעדע און צובראכענע צוריקגעקעהרט אין בארראק און אנידערגעפאלען אויף די הארטע געלעגערס זיך אויסרוהען. נאנץ פריה זיינען זיי צוריקגענאנגען צו די שיפען און געענדיגט די ארבייט און עס האט אז אט זעלען זיי באלד דער־לעבען צו זעהן דעם ערשטען פערדיעג־טען קענעדער דאלאר. שטעלט אייך אויער פאר זייער לאגע ווען מען האט געלאזט ווייסען אז אמעריקע האט [illegible] זייערע שכירות [illegible]

[illegible]

פייל און בויגען.

הומאר לכבוד שבועות ווין.

שבועות נאטצען.

פון א ווינ׳פענער.1)

די היעגע ראדיקאלען האבען ער־חאלטען א דעפעשע פון שלום אש צו פערוואורפען דעם באארבארישען מנהג פון עסען מילכיגס אום שבועות.

* * *

אין א שיסעל קעז וואס א לעזערין פון „פארווערטס״ האט צוגעשיקט צו אב. קאהאן פאר שבועות־בלינצעס האט מען געפונען א טויט קינד. מען זאגט אז ס׳איז דער „שהנער אראבע־לא׳ס״ א תכשיט.

* * *

שעפס, זאגט מען, האט פעראינשורט אלע היעגע פוטער קוכענס צו סענט א שטיק.

* * *

צו ר׳ ברוך׳לען קומט אריין א אידע־גע מיט א געפילט העלדזיל אין האנד:

„איהר זענט דער תנא פון דעם פייפער?

„יעס, מעם״.

„איהר זעהט, מיסטעריל לעבען, צו־ווייגט זי זיך שיעור ניט, איך האב זיך פערגעסען און א כאפ געטהאן א נאדעל מיט וועלכער איך האב פערגעהט מיל־כיגע קרעפלעך און אבגענעהט א שטיק פליישיגען העלדזיל. וואס טהוט מען?

„ברענגט אריין אהער די קרעפלעך״, פסק׳ענט ר׳ ברוך׳ל.

„אוי וועה ז׳מיר, וואס רעדט איהר, נאט איז מיט אייך, מיין מאן האט אזא טריפה האלדזי, אז טאמער ניט קרעפ־לעך, איז חיות ניט זיכער.

„טא ניט אהער דאס העלדזיל״.

די אידענע האט איבערגעלאזט דאס העלדזיל און מיר האבען עס אבגעשיקט מאנדעלבוים׳ען ער זאל האבען מיט וואס צו ערקלעהרען די ת׳ת קינדער דעם טעם פון שבועות.

* * *

מאדנע עשרת־הדברות האט מען יעצט אין רוסלאנד. ניקאליי זאגט:

א נ כ י, איך בין סאמאדערזשעץ. די רעוואלוציאנערען זאגען: ל א י ח י ה, זאלסט שוין מעהר ניט זיין! ווייל ל א ת ש א, האסט פאלש געשווארען דער קאנסטיטוציע און דערום ז כ ו ר א ת י ו ם, געדענק דעם טאג ווען מ׳וועט דיך קורצער מאכען מיט א ק א פ. כ ב ד, בעהייוו יורסעלף, דו חזיר איי־נער. ל א ת ר צ ח, ל א ת נ א ף, ל א ת ג נ ו ב, ל א ת ע נ ה, שעכט ניט קיין אידען, בע׳ננב׳ע ניט דאס פאלק, פערדרעה ניט די תליח. ל א ת ח מ ו ד, זאל זיך דיר ניט גלוסטען קיין צרות, דו פאניע גנב!

1) א פאאר ערנסטע ווערטער: אין ווינ׳פענ איז ארויס א קלאנג אז איך, דער „א ווינ׳פע־נער״ אדער „דער ווינ׳פענער״ איז פערקליי־דעט אין מאנדעלבוים׳ען. לכן בעט איך אלע־מען צו נעדענקען אז אלץ וואס זיי האבען גע־לעזען ערגיץ אנדערש און וואס וועלען ווייטער לעזען פון „א ווינ׳פענער״ איז ניט פון מאנ־דעלבוים׳ען, נור פון א פשוט׳ען הי וקים, א ווינ׳פענער בירנער.

געכאפט מיין פאפיראסניצע, פערסמוקט צוויי סיגארעטס מיט אמאל, אריין באלד אין א דעסטאראנט און זיך גע־הייסען דערלאנגען א ביף שטעקס און א פארציע נעהאקטע לעבערלעך מיט שמאלץ, פון דארטען בין איך אריין אין א סאלון און אויסגעטרונקען א צוויי גלעזער ביער, אין דעם דערבייאינען קלייטעל האב איך געקויפט א פונטעל שאקאלאדקעס און נאכהער האב איך איהם געגומען אונטערן ארם און א פרעג געטהאן:

„זאגט נור, מיסטער לעבען, וואס עסט איהר?

„איך עס נאר ניט, ענטפערט ער מיר, צושראקען פון מיין רעוואלוציאן, איך פאסט. שוין באלד זיך איינגעווענט צו לעגען געלד אין באנק אריין, ניט אין בויך.

איך האב געטראכט א ווייל, נאכ־הער האב איך איהם א זאג געטהאן:

„ס׳איז אומגעזונד. מיינער א פריינד האט געהאט א פערד, האט עס געפאסט און אזוי לאנג ביז ס׳איז גע׳פנר׳ט...

געקענט האב איך איהם פון לאנג. ער איז א וואילער יונגערמאן, עס מעג אייך באנג טהאן וואס איהר האט איהם ניט געקענט. נור פונדעסטוועגען געהען מיט איהם, וואלט איך אייך קיינמאל ניט געראטהען. סיידען איהר ווילט ווי־רען ווי מיין פריינדס פערדיל.

א גערוס פון דער נארד ענד.

א יא, ליעבער רעדאקטאר, איהר האט זיך שוין פערבענקט נאך אונז? אייך ווילט זיך שוין הערען א גערוס פון דער נארד ענד? אזא לאנגע צייט ניט געהערט פון אונז. איהר קענט שוין אוודאי מיינען אז מיר זיינען דא אלע אויסגעשטארבען, טא האט צייט אבי־סעל. מיט שטארבען איז א נאנצער עסק: די היעגע ראדיקאלען, אהן אונ־טערשיעד פון פארטיי און ריכטונג, האבען בעשלאסען, אדער וועלען מסתמא בעשליסען, אנצונעהמען פאל־גענדע רעזאלוציאן: „אין אנבעטראכט דאס די פיאני (פני) העיר האבען בע־שלאסען ניט מקבר צו זיין קיין „ציצי־ליסטען״ ר׳ל אויף זייער בית הקברות אויס מאנגעל אין פלאין, דערום מאכען מיר אלע יד אחת ניט צו שטארבען!״

* * *

נאך עפעס מכה שטארבען:

דא ניט לאנג איז זיך מישב א חברה מאן, איך וויל ניט פורש בשמו זיין, און „דעליווערט״ אונז א „לעקטשור״ איבער עפעס א „קאליפארניא״. ער האט אונז אזוי פערבלענדעט די אויגען מיט זיינע „בילדער״, אז מיר זיינען אריינגעפאלען אין א ליטארנישען שלאף. און ווען מיר דערמאהנען זיך ניט אן דער אויבענ־דערמאהנטער רעזאלוציאן, וואלטען מיר דארטען געוויס געבליבען אונטער זיינע הענט...

* * *

און נאך א פאקטיל מכח דער רעזא־לוציאן: דאס איז געווען אין א שעהנעם זונטאג אויף דער נאכט ווען א דאקטאר האט אונז אריינגעשלעפט אין א „פהי־זיאלאגישער״ קרענק. ווי זאגט איהר, מען איז דאך מעהר ניט ווי א בשר ודם, אז א מענש וויל לעקטשורען, דארף מען איהם געבען א „טשאנס״. זיינען מיר זיך געקומען און זיך געזעצט קיינען טשואינג גאם. די טשערס זיינען נאך אפילו געווען לעדיגלעך, נור דער דאק־טאר האט אויף דערויף ניט געקוקט און אנגעהויבען רעדען אין 5 שפראכען מיט אמאל. די איבערגינע ווערטער וועלכע ס׳געווען אונמעגליך אויסצוגעפינען אין די „ארימע״ 5 שפראכען, האט ער דער־מאכט מיט א לאנגען שטעקען. און דאך האבען מיר אויסגעהאלטען דעם גאנ־צען אבענד און זיינען לעבען געבליבען.

* * *

ווי איהר זעהט אלזא לעבען מיר. מיר געהען שוין עפענען אין ניכען א נאציאנאל ראדיקאלע שולע. אי אזאו וועלען מיר נעהמען קינדער? געווער מיינד, אט האט א מיטגליעד פון פער־איין „אידישע יוגענד״ פארינען זונטאג חתונה געהאט. און על פי הדחק נעה־מען מיר אן א רעזאלוציאן אז אלע הי־גע ראדיקאלען מוזען חתונה האבען.

* * *

ווייטער האבען מיר דורכגעפיהרט א מאס מיטינג לכבוד דעם ערשטען מאי, וואו די גענאסען האבען שארף אטא־קירט די יעצטיגע אָרדנונג און דערפאר האבען זיי געביך געמוזט מאכען 2 מאל א קאלעקשאן...

* * *

יא, שיעור פערגעסען אייך דערצעה־לען פון אונזער טהעאטער. מיר האבען דא גאנץ פיינע אקטריסעס וועלכע טייטלען מיט די פיס צום סילינג. נור איין חסרון, פון גאלערי זעהט מען גאר נישט... ניט אקארשט אן עצה ווי אזוי אריינצושמוגלען זיך אויף׳ן ערשטען ריאד?

* * *

אם ענדע ווייל איך אייך נאך דער־צעהלען פון איינעם א יונגענמאן: גע־הען א נאנען וואילער „באי״, שוין פינף יאהר אז ער האבען געהאפט אז עס זאל פון איהם עפעס ווערען א „לייט״. אבער זיי זאגט איהר, א מענש טראכט און גאט לאכט״, דער יונגערמאן איז אוועקגעגאנגען און איז געווארען א... ריעל עסטייטניק...

א נארד ענדער.

* * *

ווען מ׳האט געפרעגט מאנדעלבוים׳ן צי ווייס ער דעם ניגון פון אקדמות, האט ער געענטפערט אז ער האט איהם פערלארען צוזאמען מיט דעם נוסח פון דער הפטורה און ער וועט אנאנסירען אין „טאגעבלאט״, טאמער [illegible] זיי אר־ביצער געפונען.

לעזט און סובסקרייבט זיך אויף דעם „איד״.

מיר בעטען ביי קיינעם קיין שטיצע ניט, מיר האבען דאס ניט פערלאנגט זיים די צייטונג עקזיסטירט, דאס איינציגע וואס מיר בעטען אייך יא, איז, ווערט סובסקרייבער און בעצאהלט אייער סובסקריפשאן געלד.

א דאלאר שפיעלט ביי קיינעם קיין גרויסע ראלע ניט; א דאלאר הייסט אזוי גוט ווי צוויי סענט א וואך. און וואס פאר א ווערטה האט ביי א אידען 2 סענט א וואך? ווער שמועסט ווען איהר ווייסט אז דורך אייער סובסקריפשאן געלד ווערט געשטיצט און אויפגעהאלטען א אידישע צייטונג פאר דער וועסט.

„דער איד״

איז ניט קיין פארטייאישע צייטונג, זי בעלאנגט ניט צו קיין פארטיי, זי פערלאנגט ניט קיין שטיצע פון פארטיי געלדער. די צייטונג מוז זיין אן אונפאר־טייאישע, אום אמת צו דיענען די אינטערעסען פון איהרע לעזער און עס איז ניט מעהר ווי רעכט אז די, וועלכע האבען שוין איינגעזעהען די נויטווענדיגקייט פון א אידישער צייטונג אין דער וועסט, אז די וואס פערשטעהען די נוצען וואס א אידישע אונפארטייאישע צייטונג קען ברענגען, די אידען, זאגען מיר, דערפון דערום זיך סובסקרייבען און ווערען לעזער און פאטראניזיען די צייטונג.

עס איז דאס ערשטע מאל

זינט די צייטונג עקזיסטירט דאס מיר שרייבען אזא אויפרוף. מיר האבען אימער געדענקט אז דעם אידישען לעזער דארף מען דאס ניט זאגען, אז ער קען און דארף דאס אליין פערשטעהן.

אלע ווינ׳פענער אידען ווייסען אז מיר וואלטען געווען פערשפארט צו שרייבען אזעלכע אויפרופען, ווען מיר זאלען געווען וועלען פערקויפען די צייטונג צו א פאליטישען־בינטעל, ווען מיר זאלען געווען וועלען פערקויפען די אינטערעסען פון אונזערע לעזער. מיר האבען אבער די צייטונג בעסער איינגאנ־צען אבגעשטעלט און ניט געוואלט אז די זאל רעניערט ווערען פון ארהי פרחי און דערביי זאלען ליידען די אינטערעסען פון די נארד ענדער אידען,

יעצט איז אונזער איינציגער פערלאנג און איינציגע בקשה אז די וואס ווילען די צייטונג זאל עקזיסטירען, זאלען אליין ווערען סובסקרייבער און אויך זעהען, אז זייערע פריינד און בעקאנטע זאלען ווערען סובסקרייבער.

אין גיכען צוריק 6 זייטען

ווייל די דרוקערייי איז נאך ניט איינגעארדענט אויף א ריכטיגען אופן, זיינען מיר געצוואונגען אין די ערשטע פאאר וואכען ארויסצילאזען בלויז פיער זייטען. די אלע שווערינקייטען אבער וואס זיינען פאראן ביי יעדער נייער אונ־טערנעהמונג וועלען מיר אין ניכען בעזייטיגען און „דער איד״ וועט ווידער ערשיינען אין 6 זייטען.

„זשיד״ פון ג. מאטשעט

אין ניכען פאנגען מיר אן צו דרוקען א זעהר אינטערעסאנטע ערצעהלונג מיט׳ן נאמען „זשיד״ פון א רוסישען שריפטשטעלער ג. א. מ א ט ש ע ט, דער שרייבער שילדערט א אידישען דאקטאר אין רוסלאנד, וועלכער אנדער נאמען ניט געהאט אויסער „זשיד״. דאס איז א געהר שיי[illegible] גענדע ערצעהלונג.

ראמאן פון אמעריקאנער לעב[illegible]

ווען עס וועט זיך ענדיגען די גרויסע און זעהר אינטערעס־לונג „זשיד״, וועלען מיר אנפאנגען צו דרוקען א ראמאן, געשריב[illegible] פון דעם ראמאניסט דר. בן נור, אויס נויארק, וואו עס ווערט גע[illegible] ארימע, דאס רייכע און דאס אויסגעלאסענע לעבען אין נויארק.

דער ראמאן, ניט קוקענדיג דערויף וואס ער איז שפאנענד פון דע[illegible] שטער פארטזעצונג אן, איז א ריכטיג בילד פון דאס לעבען פון די אימיגר[illegible] אין נויארק, זייערע נייסטיגע און עקאנאמישע ליידען.

מיר, פון אונזער זייט, וועלען טהאן אלעס מעגליכעס [illegible] צייטונג [illegible] וואס אמאל בעסער און שעהנער זיין. און יעצט דארפט איהר אויך אנווענדע[illegible] אביסעל מיה און אונז העלפען אין מאטעריעלען זינען.

ווערט סובסקרייבער, זעהט אז אייערע פריינד און בעקאנטע זאלען ווערען סובסקרייבער. סובסקריפשאן פאר א יאהר איז בלויז איין דאלאר, צוגעשיקט דורך פאסט $1.50

איהר קענט אונז אויך העלפען דערמיט וואס איהר וועט פאטראניזיען אונזערע אדווערטייזער און דערביי דערמאהנען אז איהר האט געזעהען זייער אדווערטייזמענט אין „איד״. אויך דאס וועט אייך קיין געלד און אויך קיין מיה ניט קאסטען און אונז וועט איהר דערמיט האבען געטהאן א געפעליגקייט.

אדרעס:

THE ISRAELITE

96 Main Street Phone St. John 2213

אדער

40 Anderson Ave. Phone St. John 431